

N:o 14.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag dels till ändrad lydelse af § 53 regeringsformen samt §§ 37, 38, 50, 75 och 78 riksdagsordningen dels ock till stadga om val till utskott; gifven Stockholms slott den 31 december 1907.

Under återopande af bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed

dels till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlägga härvid fogade förslag till ändrad lydelse af § 53 regeringsformen samt §§ 37, 38, 50, 75 och 78 riksdagsordningen,

dels ock föreslå Riksdagen att, under den förutsättning att ändring af rikets grundlagar i öfverensstämmelse med nyssnämnda förslag varder af Riksdagen i grundlagsenlig ordning beslutad, antaga bilagda förslag till stadga om val till utskott.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

G U S T A F.

Albert Petersson.

Förslag

till

ändrad lydelse af § 53 regeringsformen samt §§ 37, 38, 50, 75 och 78 riksdagsordningen.

Regeringsformen.

§ 53.

Lagtima riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarna och i stadga om val till utskott, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i statsrådet förda protokoll; ett statsutskott, att utreda — — — — kyrkolagarnas förbättring.

Å urtima riksdag skola — — — — förekommande ärenden.

Riksdagsordningen.

§ 37.

1. Å hvarje lagtima riksdag skola, inom sex dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott samt ett lagutskott. Dessa Riksdagens ständiga utskott skola bestå: konstitutionsutskottet af tjugu, statsutskottet af tjugufyra, bevillningsutskottet af tjugu, bankoutskottet af sexton och lagutskottet af sexton ledamöter, hvilka hvardera kammaren till halfva antalet inom sig väljer; ankommande på kamrarnas sammanstående beslut att, när sådant finnes vara af nöden, tillsätta särskildt utskott för upptagande af fråga, som tillhör ständigt utskotts behandling, så ock att, därest utskott anmäler behof af förstärkning i ledamöternas antal, sådant bevilja.

2. Hvardera kammaren äger ock inom sig utse suppleanter att, när utskottsledamöter afgå eller få förfall, i deras ställe inträda.
3. Därest i någondera — — — — tillsättas.
4. Å urtima — — — — ärenden.
5. Valen till utskott äro proportionella, där två eller flera personer skola utses. Närmare bestämmelser om valsättet meddelas i särskild af Konungen och Riksdagen samfälldt beslutad stadga.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar äfvensom stadgan om val till utskott samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlagsfrågor samt frågor rörande omförmälda stadga.
2. Utskottet — — — — stadgadt.
3. Utskottet — — — — proposition.

§ 50.

Äskar Konungen af Riksdagen särskilda deputerade att med honom öfverlägga om ärenden, dem han pröfvar böra hemliga hållas, utväljas därtill tolf ledamöter, däraf hvardera kammaren inom sig utser sex på sätt om val till utskott är stadgadt. Dessa deputerade äga dock ej makt att fatta beslut, utan endast att till Konungen afgifva yttranden öfver de mål, Konungen dem meddelar. Sekreterare och öfriga tjänstemän hos dessa deputerade förordnas af Konungen.

§ 75.

Vid alla val iakttages, att namnsedlarna, så framt de skola blifva gällande, böra vara enkla, slutna, hoprullade, märkta och fria så väl från all tvetydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal; dock må vid proportionellt val namnsedel upptaga färre namn än det antal personer valet afser och förty, där något namn å sedeln är tvetydigt, gälla för öfriga namn. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

§ 78.

De reglementariska föreskrifter, som för riksdagsgöromålen och ordningen hos kamrarna och utskotten anses nödiga till iakttagande jämte grundlagarna och den i 37 § 5 mom. omförmälda stadga, äger Riksdagen eller i ämne, som angår kammare enskildt, denna kammare att fastställa. Ej må något däri införas, som mot grundlag eller annan gällande lag strider.

Förslag
till
Stadga
om val till utskott.

1 §.

Val af ledamöter i utskott, som å riksdag tillsättes, skall förrättas med valsedlar, å hvilka före namnen utsatts partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp af riksdagsmän eller för viss meningsriktning).

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra.

2 §.

De afgifna valsedlarna skola ordnas i grupper, så att sedlar med samma partibeteckning bilda en grupp.

Inom hvarje grupp skall, till den utsträckning som för utseendet af stadgadt antal ledamöter är nödig, bestämmas ordning mellan namnen å gruppens valsedlar. Härvid iakttages:

1:o) Upptaga valsedlar till antal af mer än hälften af hela antalet valsedlar inom gruppen (gruppens rösttal) samma första namn, blifver detta namn det första i ordningen; upptagna valsedlar, som hafva samma första namn och utgöra mer än två tredjedelar af gruppens rösttal, jämväl samma andra namn, blifver detta namn det andra i ordningen; upptaga valsedlar, som hafva samma första och samma andra namn samt utgöra mer än tre fjärdedelar af gruppens rösttal, jämväl samma tredje namn, blifver detta namn det tredje i ordningen; och så vidare efter samma grunder.

2:o) I den mån ordningen inom gruppen icke kan enligt nyss angifna grunder bestämmas, skola särskilda sammanräkningar af namnens rösttal verkställas. Vid hvarje sådan sammanräkning gäller valsedel såsom hel röst, där icke något af sedelns namn erhållit rum i ordningen. Annan valsedel gäller såsom half röst, där ett af sedelns namn erhållit rum i ordningen; såsom tredjedels röst, där två af namnen uppförts i ordningen; såsom fjärdedels röst, där tre af namnen uppförts i ordningen; och så vidare efter samma grund. För hvarje gång kommer det namn närmast i ordningen, som erhållit högsta rösttalet.

Till protokollet antecknas för hvarje grupp dess rösttal samt, där de under 1:o) angifna grunder tillämpats, antalet af de valsedlar, som upptaga samma första namn eller samma första och andra namn, och så vidare, men eljest, för hvarje särskild sammanräkning, röstvärdet för de olika valsedlarna och det rösttal, som för hvarje namn uträknats.

3 §.

1. Skola två eller flera platser besättas, fördelas de mellan de olika valsedelgrupperna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas den grupp, hvilken för hvarje gång uppvisar det största af nedan angifna jämförelsetal. Plats, som blifvit en grupp tilldelad, besättes genast så, att gruppens första plats tillerkännes den, hvars namn är det första i ordningen inom gruppen, gruppens andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, gruppens tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen, och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från en eller flera andra grupper.

Jämförelsetalet är lika med gruppens rösttal, så länge gruppen ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för hvarje gång så, att gruppens rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet af de gruppen tilldelade platser, ökad med 1. Har samma person erhållit platser från två grupper, skall dock, vid beräkning af det antal platser som utdelats, hvardera platsen anses blott såsom en half plats; har någon erhållit platser från tre grupper, anses hvarje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har en grupp redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet namn å gruppens valsedlar, varde den från vidare jämförelse utesluten.

2. Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, hvars namn står främst i ordningen inom den grupp, som har största rösttalet.

4 §.

Mellan lika rösttal eller jämförelsetal skall, där så erfordras, skiljas genom lottning.

5 §.

Vid val af suppleanter i utskott, som i 1 § sägs, skall hvad här ofvan är i fråga om val af ledamöter stadgadt äga motsvarande tillämpning.

6 §.

Om den ordning, hvari suppleanter böra inkallas till tjänstgöring i stället för ledamot, gälla följande regler:

1:o) Suppleant, utsedd från grupp med samma partibeteckning som den grupp, för hvilken ledamoten blifvit vald, har företräde framför öfriga suppleanter, och af dessa har den företräde, som utsetts från grupp med högre rösttal.

2:o) Af suppleanter från samma grupp har den företräde, hvars namn blifvit tidigare uppfördt i den jämlikt 2 § bestämda ordning inom gruppen.

Den ledamot eller suppleant, som fått sig tillerkänd plats från två eller flera grupper, anses vald för den grupp, från hvilken plats först tilldelats honom.

Denna stadga träder i kraft den dag, då Riksdagens beslut, hvarigenom Riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af § 53 regeringsformen samt §§ 37, 38, 50, 75 och 78 riksdagsordningen, varder i grundlagsenlig ordning hos Kungl. Maj:t anmaldt.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden
hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stock-
holms slott tisdagen den 31 december 1907.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
Statsråden: ALBERT PETERSSON,
ALFRED PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
HAMMARSKJÖLD,
ROOS,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
grefve EHRENSVÄRD.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Albert Petersson anmälde i underdånighet Riksdagens skrifvelse den 19 maj 1905, däri Riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till införande af proportionellt valsätt vid de i §§ 37 och 50 riksdagsordningen föreskrifna val.

Härefter anförde departementschefen:

»Det för proportionsvalen karakteristiska synes göra dem särskildt ägnade att komma till användning vid utseende af sådana delegationer som Riksdagens och dess kammares utskott. Skola dessa kunna väl fylla sin uppgift att allsidigt och opartiskt utreda till dem hänvisade frågor, att utjämna meningsskiljaktigheter mellan partierna och, hvad de ständiga och

särskilda utskotten angår, sammanjämka kamrarnas stridiga beslut, lärer det vara af nöden att inom utskotten representanter för de olika riksdagsgrupperna mötas till samarbete. Garanti för att så sker torde icke kunna vinnas, med mindre de skilda fraktionerna tillförsäkras rätt att i mån af sin styrka blifva i utskotten företrädta. Behovvet af proportionellt valsätt vid utskottsval har ock inom Riksdagen erkänts äfven å håll, där man eljest motsatt sig införande af sådant valsätt i vår konstitutionella rätt. Och sedan innevarande års Riksdag antagit att hvila till vidare grundlagsenlig behandling förslag om införande af proportionell metod vid val till Riksdagens båda kamrar, lärer ett framläggande för representationen af förslag om proportionella utskottsval icke böra uppskjutas. Att härvid, på sätt i Riksdagens skrifvelse förordas, med val till utskott likställa utseendet af deputerade jämlikt § 50 riksdagsordningen torde vara riktigt.

Den metod, som innefattas i det af Riksdagen villkorligt antagna förslaget till lag om val till Riksdagen, synes mig väl lämpad äfven för utskottsval. Den är ock af sin upphofsman utarbetad med hänsyn till, att den borde kunna jämväl därvid användas. Att nu redogöra för denna metods byggnad lärer icke vara erforderligt. Jag erinrar blott, att den väsentligen utmärkes af rätten för valmannen att anbringa partibeteckning å sin valsedel, att namnens ordningsföljd å sedeln tillmätas en under vissa förhållanden afgörande betydelse, samt att 'de gemensamma namnens' ställning är reglerad på ett sådant sätt, att partierna icke behöfva känna sig manade att af omtanke för sina speciella kandidaters val undvika sådana namn. Metoden torde för öfrigt kunna i vissa afseenden förenklas, då fråga är om val inom slutna politiska församlingar sådana som Riksdagens kamrar. Sålunda lärer det icke möta betänklighet att för utskottsval göra partibeteckning obligatorisk. De särskilda reglerna om 'den fria gruppen', bestående af alla valsedlar utan partibeteckning, blifva därmed öfverflödiga. Vid utskottsval torde vidare ledamöter och suppleanter böra utses genom skilda valhandlingar, och äfven denna anordning, som låter väl förena sig med upprätthållandet af partisamhörighet mellan ledamot och hans ersättare, medför vissa förenklingar i valföreskrifterna.

En synpunkt, som i fråga om utskottsval icke bör lämnas ur sikte, är önskvärdheten af att undvika tidsutdräkt vid valresultatets bestämmande. I detta afseende är jag öfvertygad, att nu ifrågavarande metod skall finnas i tillämpningen motsvara äfven högt ställda anspråk. Därest ordningar mellan hvarje grupps kandidater blifver densamma som den följd, hvori namnen upptagits å visst antal af gruppens valsedlar — och annan regel för ordningens bestämmande lärer blott undantagsvis behöfva

anlitas — torde ett val efter denna metod kunna afslutas till och med på kortare tid än ett val enligt nu gällande regler. Det är sannt, att metodens föreskrifter om de gemensamma kandidaterna kunna vålla någon tidsutdräkt. Och då hittills vid utskottsval partiernas listor vanligen haft ett eller flera namn gemensamma, kunde man känna sig frestad tillmäta denna omständighet en viss betydelse. Men då vid tillämpning af en proportionell metod valmannen icke har skyldighet eller intresse af att å sin sedel upptaga flera namn än det antal platser hans parti kan besätta, torde det kunna förutses, att de gemensamma namnen vid utskottsval mer och mer försvinna.

Uti Riksdagens ifrågavarande skrifvelse framhålles såsom principiellt oriktigt att, på sätt inom Riksdagen föreslagits, intaga de närmare bestämmelserna angående det proportionella valsättet i de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen, öfver hvilka denna ensam äger att besluta. Till fullo instämmande häri håller jag före att, i öfverensstämmelse med hvad Riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag beslutit i fråga om proportionellt valsätt vid riksdagsmannaval, föreskrift bör i grundlag gifvas, att valen till utskott äro proportionella, där två eller flera personer skola utses, och själfva valmetoden innefattas i särskild af Konungen och Riksdagen gemensamt beslutad stadga.

Nyssnämnda grundlagsbud synes lämpligen kunna inrymmas i ett till § 37 riksdagsordningen fogadt nytt moment. Det i mom. 1 af samma paragraf lämnade medgifvande för kammare att verkställa utskottsval genom elektorer torde vid antagandet af ett proportionellt valsätt böra utgå; och mom. 2 synes böra så affattas, att suppleant har att inträda i utskott ej blott vid tillfällig ledighet, utan jämväl när utskottsledamot afgått. Skulle i sistnämnda händelse, på sätt nu äger rum, nytt val verkställas, kunde majoriteten inom kammaren komma att besätta en plats, som vid det ursprungliga valet tillfallit en minoritetsgrupp, och utskottsplatsernas proportionella fördelning mellan partierna blefve måhända rubbad. Vidare lär i § 50 riksdagsordningen böra intagas en hänvisning till hvad i fråga om utskottsval är stadgadt. I § 75 riksdagsordningen torde det vara nödigt anmärka, att vid proportionellt val namnsedel må lyda å färre namn än det antal personer valet afser och att följaktligen tvetydighet i afseende å något namn å sedeln icke gör denna i öfrigt ogill. Ett omnämmande af den ifrågasatta särskilda stadgan lär böra ske i § 78 riksdagsordningen. Slutligen synes det naturligt, med hänsyn till berörda stadgas nära samband med riksdagsordningen, att frågor rörande stadgan handläggas af konstitutionsutskottet. En bestämmelse härom lär förty böra införas i § 53 regeringsformen och § 38 riksdagsordningen.

De reglementariska föreskrifter, hvilka Riksdagens kamrar hvar för sig fastställt, innehålla åtskilliga bestämmelser om utskottsval. I § 7 af ordningsstadgan för första kammaren och motsvarande paragraf af arbetsordningen för andra kammaren angifves sålunda den ordning, hvori suppleanter böra inkallas till tjänstgöring i stället för utskottsledamot. Detta ämne, hvars nuvarande reglering icke väl öfverensstämmer med grunderna för ett proportionellt vals-system, synes emellertid äga sådant samband med själfva valmetoden, att det bör behandlas i samma författning som denna. Öfriga ifrågavarande bestämmelser äro åter af den art, att de kunna tillämpas oberoende af valsättet. Att öfverflytta dem till den särskilda stadgan om utskottsval synes därför icke vara nödigt eller lämpligt.»

Departementschefen uppläste nu förslag dels till ändrad lydelse af § 53 regeringsformen samt §§ 37, 38, 50, 75 och 78 riksdagsordningen dels ock till stadga om val till utskott samt hemställde, att Kungl. Maj:t täcktes förelägga Riksdagen förstnämnda förslag till pröfning i grundlagsenlig ordning äfvensom föreslå Riksdagen att, under den förutsättning att ändring af rikets grundlagar i öfverensstämmelse med samma förslag blefve af Riksdagen i grundlagsenlig ordning beslutad, antaga förslaget till omförmälda stadga.

Statsrådets öfriga ledamöter instämde i hvad fördraganden sålunda hemställt;

och behagade Hans Maj:t Konungen, med bifall till denna hemställan, förordna, att till Riksdagen skulle aflåtas nådig proposition af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Lennart Berglöf.